

**«8D04201-Құқықтану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған Аданбекова Зарипа Нуралықызының «Электрондық байланыс құралдарын пайдалану арқылы жасалатын мәмілелерді құқықтық реттеу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің
ЖАЗБАША ПІКІРІ**

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); <u>3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес келеді.</u>	Диссертациялық зерттеу Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылымды дамытудың «Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер» басым бағытына толықтай сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға <u>елеулі үлесін қосады</u> /қоспайды, ал <u>оның маңыздылығы ашылған</u> /ашылмаған.	Диссертация Отандық цивилистика ғылымының дамуына елеулі үлес қосады. Диссертациялық зерттеудің ғылыми маңыздылығы азаматтық-құқықтық реттеудің теориялық мәселелерін дамытумен негізделеді. Бұл мәселелер цифрлық технологиялардың дамуы жағдайында қарастырылады.

			Зерттеу нәтижелері электрондық мәмілелер саласындағы құқықтық ұстанымдарды жүйелеуге ықпал етеді. Сондай-ақ олар құқықтық реттеудің тиімді бағыттарын айқындайды. Бұл тұжырымдар осы саладағы ғылыми пайымдарды жетілдіруге көмектеседі. Жұмыстың негізгі нәтижелері азаматтық құқық ғылымының дамуына ықпал етеді. Олар цифрлық құқықтық қатынастарды зерттеуге арналған кейінгі ғылыми еңбектер үшін әдіснамалық негіз болады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: <u>1) жоғары;</u> 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертация автордың өзіндік ғылыми пайымдауы мен шығармашылық ізденісінің нәтижесі болып табылады. Өзі жазу қағижатына толық сәйкес келеді және өзі жазу деңгейі жоғары.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: <u>1) негізделген;</u> 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертация цивилистика ғылымы үшін өзекті тақырып болып табылады және автор мұндай өзектілікті жеткілікті түрде негіздей алған. Қазіргі цифрландыру үдерістері, электрондық коммерцияның кеңеюі, сондай-ақ Қазақстан Республикасында цифрлық құқықтық ортаны қалыптастыруға бағытталған жаңа құқықтық бастамалардың қабылдануы зерттеу тақырыбының маңызын арттыра түседі. Атап айтқанда, Қазақстан Республикасының Цифрлық кодексінің және «Жасанды интеллект туралы» ҚР Заңының қабылдануы электрондық мәмілелерді азаматтық-құқықтық реттеу мәселелерін ғылыми тұрғыдан қайта пайымдау қажеттігін көрсетеді. Осыған байланысты заманауи электрондық мәмілелер институтын кешенді азаматтық-құқықтық реттеуге арналған іргелі ғылыми зерттеулердің жеткіліксіздігі диссертация тақырыбының өзектілігін айқындайды.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын толықтай айқындайды. Диссертацияның құрылымы тандалған

		<u>1) айқындайды;</u> 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	тақырыпты жан-жақты зерттеуге, барлық мәселелерді толық ашуға мүмкіндік береді.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: <u>1) сәйкес келеді;</u> 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Диссертацияның мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына толық сәйкес келеді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: <u>1) толық байланысқан;</u> 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан және диссертациялық зерттеудің мәнін ашады.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: <u>1) сыни талдау бар;</u> 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	Автор ұсынатын негізгі ережелер мен тұжырымдар толықтай дәлелденген. Зерттеу нәтижелері ғылыми және теориялық тұрғыдан негізделген және нақтылық сипатына ие.
5.		5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? <u>1) толығымен жаңа;</u>	Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа және бұрынғы диссертациялық зерттеулерде кездеспеген.

	Ғылыми жаңашылдық принципі	2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? <u>1) толығымен жаңа;</u> 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Автор зерттеу жұмысында қол жеткізген қорытындылары толықтай жаңа және шынайы.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? <u>1) толығымен жаңа;</u> 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Автор ұсынған шешімдер толығымен жаңа және негізделген болып саналады.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде <u>негізделген</u> /негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Диссертациялық зерттеудегі барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан тиісінше негізделіп, беделді құқықтық дереккөздер мен әдебиеттерге сүйену арқылы өз дәлелін тапқан. Автор электрондық мәмілелер институты бойынша отандық және шетелдік ғылыми еңбектерді сыни тұрғыдан саралайды. Әрбір тұжырымның қисындылығы мен сенімділігін қамтамасыз еткен.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді;	Электрондық агентті пайдалану арқылы жасалатын мәмілелердің азаматтық-құқықтық құрылымы туралы 1-ереже. 7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген.

	5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	Ақпараттық жүйе пайдаланушысына автоматтандырылған ерік білдіруді атрибуциялау презумпциясы туралы 2-ереже. 7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген. Онлайн-коммуникациядағы электрондық акцент ережелері мен шарттың жасалу кезін нақтылау туралы 3-ереже. 7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген. Өздігінен орындалатын («смарт») шарттардың міндеттемені орындау тәсілі ретіндегі құқықтық табиғаты туралы 4-ереже. 7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген. Цифрлық платформаның электрондық мәмілелер кезіндегі бақылаушы делдал ретінде біліктілігін анықтау туралы 5-ереже. 7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген. Цифрлық контент пен цифрлық қызметтердің шарттық міндеттемелердің дербес нысаны ретіндегі құқықтық режимі туралы 6-ереже.
--	---	--

			7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген. Электрондық мәмілелерде тұтынушылардың дербес деректерін «қарсы ұсыну» ретінде тану туралы 7-ереже. 7.1 1) дәлелденді; 7.2 2) тривиалды емес; 7.3 1) жаңа; 7.4 3) кең; 7.5 1) мақалада дәлелденген.
8.	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: <u>1) ия;</u> 2) жоқ.	Зерттеудің әдіснамалық негізі толықтай негізделген және нақты жазылған. Автор таңдаған жалпы ғылыми және арнайы заңи әдістердің кешені электрондық мәмілелер институтын цифрлық ортада жан-жақты талдауға толық мүмкіндік берген. Барлық қолданылған әдіснамалық құралдар өзара қисынды байланысып, диссертацияның ғылыми қорытындылары мен заңнамалық ұсыныстарының жоғары деңгейде дәлелденуін қамтамасыз етеді.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: <u>1) ия;</u> 2) жоқ.	Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістерін, атап айтқанда https://prg.kz/ , https://adilet.zan.kz/ сынды ақпараттық құқықтық жүйелерін пайдалану арқылы алынған.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар	Жоқ.

		эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; <u>2) жоқ.</u>	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған.	Маңызды мәлімдемелер өзекті және сенімді әдебиеттерге белсенді сілтемелермен расталады. Автор сілтемелер, дәйексөздер, алынған сөздерді рәсімдеген.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі жеткілікті.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: <u>1) бар;</u> 2) жоқ.	Диссертацияның теориялық маңызы бар. Ғылыми нәтижелер азаматтық құқық ғылымының дамуына айтарлықтай үлес қосады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: <u>1) ия;</u> 2) жоқ.	Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары. Ұсыныстар бизнес пен тұтынушылар арасындағы электрондық қатынастарда, цифрлық платформалар қызметін ұйымдастыруда және дауларды шешу тәжірибесінде қолданылуы мүмкін. Олар құқықтық айқындық пен сенімділікті күшейтіп, шығындарды төмендетуге және заманауи технологиялар мен трансшекаралық қатынастарға тиімді бейімделуге ықпал етеді.

		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? <u>1) толығымен жаңа;</u> 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Ұсыныстар толықтай жаңа, бұрынғы диссертацияларда ұсынылмаған.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: <u>1) жоғары;</u> 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Автордың диссертацияны академиялық жазу сапасы жоғары.
11.	Диссертацияға ескертулер		Жалпы алғанда, диссертациялық зерттеу жоғары ғылыми-теориялық және әдіснамалық деңгейде орындалған, ішкі логикалық тұтастығымен және практикалық бағыттылығымен ерекшеленеді. Жұмыстың жалпы ғылыми құндылығы мен саласына елеулі әсер ететін кемшіліктер анықталған жоқ. Сонымен бірге, ғылыми пікірталас және зерттеуді одан әрі жетілдіру мақсатында келесі ұсыныстарды атап өтуге болады: 1. Диссертацияда «электрондық сауда алаңы», «цифрлық платформа-делдал», «цифрлық платформа», «маркетплейс» сынды ұғымдар қолданылады, бірақ олардың құқықтық табиғаты мен ара-жігі жеткілікті деңгейде ажыратылмаған. 2. Диссертациялық зерттеуде сот тәжірибесі мен құқық қолдану практикасына талдау жасалған. Дегенмен, зерттеудің эмпирикалық базасын кеңейту мақсатында электрондық коммерция саласындағы даулар бойынша сот тәжірибесін тереңірек қарастыру ұсынылады.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында)		Web of Science және Scopus деректер қорына енгізілген рецензияланатын ғылыми журналдарда 2 мақала жарияланған. Атап айтқанда, International Journal of Electronic Security and Digital Forensics және Law, State and Telecommunications

	қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Review журналдарында ғылыми мақалалары жарық көрген. Сонымен қатар, уәкілетті орган ұсынған басылымдарда 3 ғылыми мақала, халықаралық ғылыми-практикалық конференциялар мен ғылыми семинар материалдарында 3 мақала жарияланған. Диссертация тақырыбына сәйкес жарияланған ғылыми еңбектер зерттеудің негізгі мазмұны мен ғылыми нәтижелерін толық қамтып, зерттеу нәтижелерінің апробациядан өткенін көрсетеді.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		З.Н. Аданбекованың диссертациясы Қазақстанның азаматтық құқық ғылымы үшін елеулі маңызы бар мәселені шешуді қамтитын, аяқталған, ғылыми-біліктілік зерттеу болып табылады және «8D04201 – Құқықтану» білім беру бағдарламасына сәйкес келеді. Диссертация дәрежелерді беру Қағидаларында көзделген философия докторы (PhD) дәрежесін алуға арналған зерттеулерге қойылатын талаптарға сәйкес келеді, ал оның авторы – Зарипа Нуралықызы Аданбекова – «8D04201 – Құқықтану» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайықты.

Ресми рецензент:
философия докторы (PhD),
«Нархоз» Университетінің
Құқық және мемлекеттік басқару мектебінің
қауымдастырылған профессоры

Кусаинова Айнур Казбековна

